

O AMULETĂ DE TIP PANDANTIV DIN DEFENSĂ DE MISTREȚ, DESCOPERITĂ ÎNTR-UN COMPLEX VINÇA, DE LA LIMBA-OARDA DE JOS-ȘESUL ORZII

Marius-Mihai Ciută

Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu

mariusmihai.ciuta@ulbsibiu.ro

Keywords: Vinca, Limba-Oarda de Jos, amulet, shaman, imitație

Abstract: The present study examines the circumstances of discovery and the functional significance of a special artefact belonging to the category of small finds or adornments, discovered at the end of 2025 at the archaeological site of Limba-Oarda de Jos, Șesul Orzii sector, within a sunken dwelling structure (pit-house) attributed to Phase A of the Vinča occupation. The artefact in question is a perforated pendant made from a wild boar tusk, which was worked with remarkable care and precision in an apparent attempt to ultimately achieve the specific shape of a bear canine (possibly cave bear). The presence, within the material assemblage of Neolithic contexts, of artefacts whose morphology evokes the magical and religious practices characteristic of hunter-gatherer populations raises a series of questions regarding their functionality. The author proposes several working hypotheses aimed at understanding the place and role of such objects, with broader implications for interpreting the register of cultural gestures and symbolic practices of communities belonging to the developed Neolithic

Arheologia preventivă de la începutul mileniului III se dovedește a fi un prilej excepțional de oportunitate în ceea ce privește identificarea, cercetarea și valorificarea patrimoniului arheologic, care, în circumstanțele actuale ar rămâne un simplu deziderat, dar de neatins în lipsa resurselor necesare unei minime implicări a factorului instituțional în această direcție.

Piesa care face obiectul studiului de față a fost descoperită recent, în cadrul unei cercetări, începută ca o *supraveghere* dar desfășurată în fapt ca o *săpătură preventivă*¹, necesară pentru lucrările pentru un proiect de infrastructură care

¹ Deși proiectul de infrastructură „Elaborare DTAC – căi de comunicație, rețele și dotări tehnico-edilitare”, din localitatea Alba Iulia, Oarda de Jos, jud. Alba, str. Dumbrăviței, F.N., în conformitate cu *Autorizația de construire nr. 316/12.06.2024* al Primăriei Municipiului Alba Iulia și a avizului DJC Alba nr. 86/ZP/28.07.2025 s-a aflat în zona centrală a unui sit arheologic, aflat în curs de cercetare sistematică și preventivă încă din anul 1995, rezultatele cercetărilor efectuate aici făcând obiectul a zeci de rapoarte arheologice și

suprapune un sector din *ansamblul de situri arheologice Limba-Oarda de Jos*, sit aflat în curs de cercetare *sistematică și preventivă* (instituția organizatoare a cercetării fiind Muzeul Municipal *Ioan Raica* din Sebeș, iar instituția parteneră Universitatea *Lucian Blaga* din Sibiu).

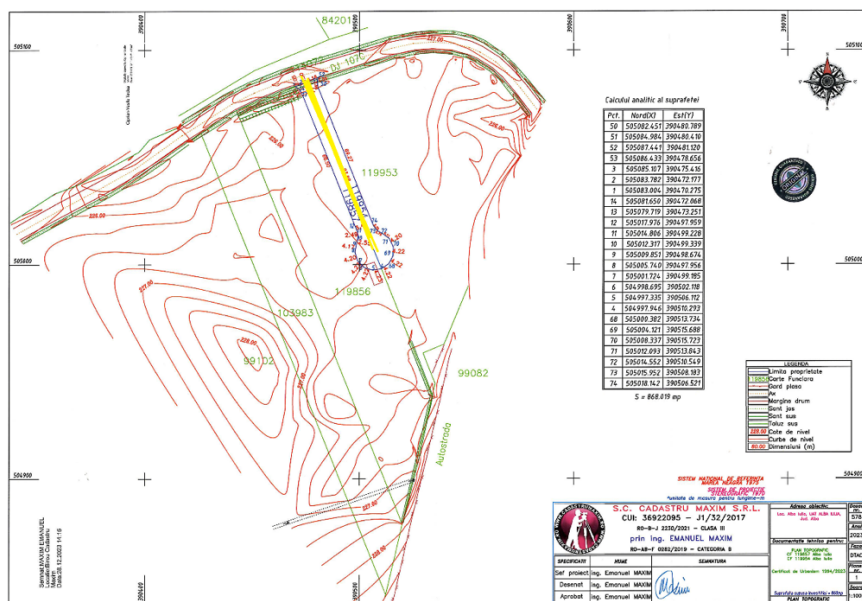

Fig. 1. Imagine satelitară (a) și fotografia aeriană a amprentei Autostrăzii A10, la finalul cercetării din anul 2016 (b). Se observă că cea mai mare densitate a complexelor de locuire este grupată la limita de vest a perimetrului, aflată în imediata vecinătate a proprietății Karaioș (trapez albastru)

Sectorul de sit *Șesul Orzii* (cod RAN 1053.03) aparține sitului arheologic „Ansamblul de situri de la Limba-Oarda de Jos”, fiind localizat în hotarul localității Oarda de Jos (localitate componentă a municipiului Alba Iulia). Arealul sectorului *Șesul Orzii* se află pe malul stâng al Mureșului, între localitățile Oarda de Jos (actualmente cartier al municipiului Alba Iulia) și Limba (com. Ciugud), pe partea sudică drumului județean ce leagă cele două localități (D.J. 107C – Strada Dumbrăviței), pe o lățime de cca. 100-150 de metri. Sectorul în care s-au efectuat lucrările se află înainte de trecerea pe sub A10, pe sensul de mers dinspre Oarda de Jos spre Limba, cu circa 100 de metri înainte de pasarela A10, într-o zonă în care, anterior, au fost documentate în mod repetat depunerile arheologice caracterizate printr-o deosebită densitate².

sute de articole publicate în reviste științifice, s-a decis ca tipul cercetării să fie cel al supravegherii și nu al cercetării preventive. Detalii despre disfuncțiile cauzate de neclaritățile ocazionate de standardele și procedurile în exercițiu a se vedea în *Raportul* publicat asupra acestei cercetări, găzduit de prezentul număr al prezentei reviste.

² A se vedea detalii în *Raportul* care a fost invocat anterior.

Cercetările anterioare din acest sector (1995-1997, 2004, 2016-2017) au documentat succesiunea de depuneri neolitice (cu o stratigrafie de circa 2 m grosime)⁵, dar și aparținând altor epoci: *medieval timpurie sec. IV-V*, *medievală (sec. X-XII)*, *romană (sec. II-III)*, *prima epocă a fierului (culturile Gava, Basarabi și ceramică „protodacică”- Ha D)*, *epoca bronzului (bronz timpuriu - BT I, bronz mijlociu - Wietenberg)* și *eneolitic (Petrești, Coșofeni)*⁶.

Cercetarea arheologică a fost efectuată în intervalul 17.09.-20.09.2025, în baza *Autorizației de supraveghere* nr 646/09.05.2025, emisă de Ministerul Culturii, respectiv a *Contractului de prestări servicii* nr. 1050/29.07.2025.

Stratul arheologic aferent locuirilor neolitice a fost surprins pe toată lungimea excavată, având grosimi cuprinse între 0,40-1,20 m. În stratigrafie, au fost surprinse două niveluri distincte de locuire: primul nivel de fază Vinča A (A2-A3), situat deasupra sterilului arheologic (galben loessoid), iar al doilea nivel Vinča B (B1), deasupra primului, parțial afectat de lucrările prealabile de decopertare.

Fig. 3. Situația în teren la debutul lucrărilor, cu trasarea axei canalizării și a drumului de acces (a); detaliu din timpul realizării șanțului pentru instalarea elementelor de canalizare (b)

⁵ M-M. Ciută, „References regarding the topography, toponymy and the sectors of the archaeological complex of settlements from Limba-Oarda de Jos (Alba county),” în *Acta Terrae Septemcastrensis*, VIII (Sibiu: 2009): 65-88.

⁶ I. Paul, M. Gligor, P. Mazăre, C. Șuteu, A. Niculescu, I. Haynes, Sz. Panczel, D. Bogdan, G. Sicoe, M. Ciușescu et al., „Oarda (Limba), mun. Alba Iulia, jud. Alba Punct: Șesu Orzii Cod sit: 1106.03,” în *CCA*, 2005, p. 246-247.

Stratul de depuneri arheologice situat la bază, Vinča A3, evoluează constant spre sud, cu o grosime de 0,40-0,50m, având la bază sterilul arheologic. La metrul 8,10, pe ambele profiluri ale șanțului, de la adâncimea de 0,40m, s-a conturat un nou complex adâncit, de dimensiuni mai mari, ușor de evidențiat datorită culorii distincte a pământului de umplură, cenușiu deschis și a materialelor arheologice extrem de bogate. Complexul se adâncește cu circa 90-100 cm, pereții având o coborâre lină, iar fundul fiind drept pe o lungime de cca. 4,5 m. Lungimea la deschidere a complexului este de 5,60 m (fig. 3). Din umplutura sa, a fost recuperat un foarte bogat material arheologic, constând din ceramică, obiecte de mici dimensiuni (*small finds*), resturi faunistice, fragmente de vatră fățuită în poziție secundară, râșnițe și fragmente de râșnițe.

Materialul ceramic a facilitat încadrarea complexului în faza A a culturii Vinča (Fig. 8-9). În profilul de est, în zona dinspre extremitatea de sud, a fost surprinsă o râșniță de mari dimensiuni, din gresie, care, prin aspectul părții sale active, dovedește faptul că era utilizată la măcinarea rocilor ce conțineau pigmenți minerali de culoare roșie (ocru cu oxizi de fier), produsul râșnirii, sub forma unui praf fin, fiind utilizat la colorarea prin angobare a ceramicii (*blacktopped* sau pictura „Lumea Nouă”).

Fig. 4. Vedere asupra Cpx. 2, dinspre nord-vest.

Fig. 5. Materiale speciale din Cpx. 2. Unelte din obsidian, unelte din os, amuleta, fragmente de idoli antropomorfi, vase miniaturale, ceramică pictată, capace de vase prosopomorfe, ceramică *blacktopped*.

Artefactul interpretat ca fiind o posibilă amuleță, este, de fapt, un pandantiv realizat dintr-un perete de defensă de porc mistreț⁷. Atribuirea este relativ facilă, deoarece pe partea sa anterioară sunt vizibile nervurile paralele, semicirculare, produse de procesul creșterii caninilor, Piesa are dimensiunile de 8,4 x 2,2 cm, grosimea ei maximă fiind de cca. 2-3 mm. Să precizăm că piesa este întregă, iar aspectele vizibile de ordin traseologic (lustru, zgărieturi etc.)

⁷ Atribuirea taxonomică genului *Sus scrofa* a fost confirmată de dr. Georgeta El Susi, căreia îi mulțumim, și pe această cale, pentru sprijinul amabil și sugestiile oferite pentru bibliografie.

pledează pentru posibilitatea ca pandantivul să fi fost utilizat conform destinației sale. Morfologia piesei finite ne permite reconstituirea lanțului operatoriu în obținerea piesei finite, de la momentul alegerii defensei originale. Este evident faptul că artizanul care a confecționat piesa avea experiența suficientă în ceea ce privește alegerea materiei prime și tehnicile de prelucrare a acesteia deoarece, prin duritatea sa, net superioară altor tipuri de dinți sau oase, necesita cunoștințe superioare pentru debitare, tăiere, șlefuire (abraziune), lustruire, perforare.

Fig. 6. Amuleta de tip pandativ, din defensă de mistreț. Fața (a) și a spatele (b).

Prima operațiune a fost aceea a alegerii caninului adecvat, care să fi avut, *ab inițio*, o lungime, lățime și aspect, potrivite pentru dimensiunea finală. Caninii porcului mistreț se prezintă sub forma a două perechi diferite ca morfologie.

Caninii superiori sunt mai scurți și mai groși, răsuciți în sus, cu suprafața mai neregulată - sub forma unor șanțuri longitudinale - uneori având și o culoare mai închisă. Cei inferiori sunt mai lungi, mai înguști, cu suprafața mai netedă, având și culoarea mai deschisă. După caracteristicile peretelui din care a fost realizat pandantivul de la Limba, respectiv lungimea și aspectul suprafeței exterioare ne exprimăm opinia că acesta a fost realizat dintr-o defensă inferioară.

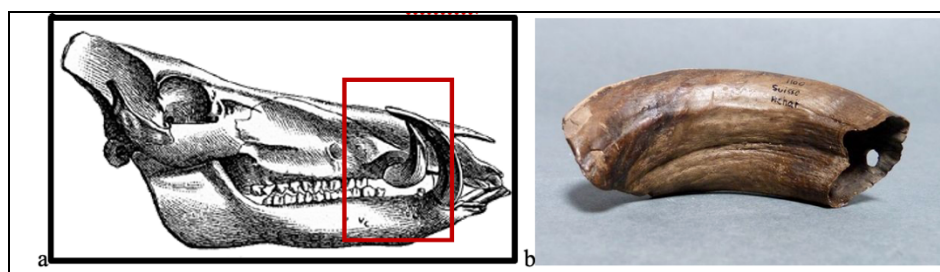

Fig. 7. Structura anatomică și dispunerea a defenselor de mistreț (a), defensă inferioară perforată, dintr-un sit paleolitic

Următoarea operațiune a fost aceea a debitajului, respectiv a decupării, din defensiva inițială a acelei fațete care corespundea obținerii piesei finite. După aspectul exterior al pandantivului, este evident că a fost aleasă porțiunea cea mai plată a defensei, în scopul obținerii unei plăci cu dimensiunile cât mai mari. Debitajul a fost efectuat prin loviri cu un corp dur, cel mai probabil piatră (sau daltă din corn de cerb), pe plan longitudinal. Pe suprafața care corespunde părții interioare a defensei, se păstrează pe una din margini muchia de îndoire a defensei inițiale, care nu a fost integral îndepărtată prin debitaj și șlefuirea ulterioară. Partea interioară este ușor de identificat și prin faptul că are o suprafață ușor concavă (cauzată de morfologia naturală a defensei, cu asperități, dar și mai închisă la culoare, datorită țesutului original al acesteia, care a favorizat și depunerile de carbonat de calciu (fig. 8)

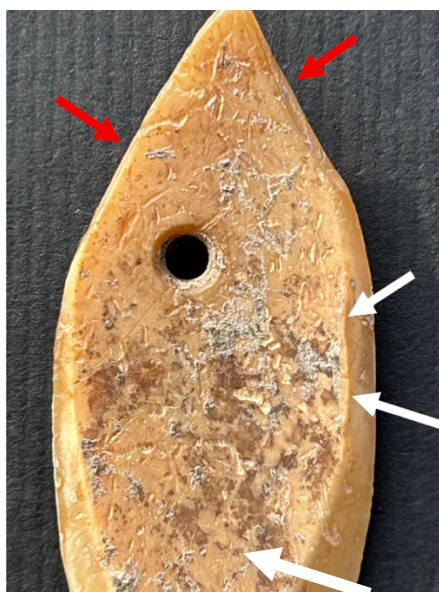

Fig. 8. Aspectul general al feței interioare, cu muchia de îndoire păstrată parțial pe partea dreaptă (săgețile albe) și laturile superioare decupate/șlefuite cu muchiile drepte (săgețile roșii).

Urmează etapa decupării piesei, pentru a căpăta o formă cât mai apropiată de cea finită. În partea superioară s-a procedat la decuparea sub forma unui triunghi ascuțit, cu muchiile drepte (fig. 8), în vreme ce pentru partea inferioară s-a decupat mult mai profund, cu intenția de a obține un vârful încovoiat dar și muchii laterale tăioase (fig. 9).

Imediat după finalizarea decupajului, a urmat operațiunea șlefuirii extrem de atente a muchiilor și a suprafețelor. Aceasta s-a efectuat cu un material abraziv, care a presupus fie roci silicioase (gresii) fie piese din corn completate cu nisip. Dacă pentru suprafața exterioară (fața), datorită aspectului ei inițial oferit de smalțul caninului nu a fost necesară șlefuirea propriu-zisă, ci doar ulterior, lustruirea ușoară, pentru fața interioară a fost necesară atât îndreptarea (uniformizarea) planului suprafeței cât și șlefuirea intensă a părții inferioare, în

asa fel încât să se poată obține o parte cât mai subțire spre extremitate cât și mai ascuțită.

Observarea simplă, vizuală a operațiunii de șlefuire (fig. 9), ne oferă date interesante cu privire la tipul de operațiuni dar și la precizia cu care s-a procedat la această retușare a părții inferioare a piesei. Practic, cele două muchii laterale au fost șlefuite în unghi de 46 de grade, rezultând miște margini ascuțite ca niște lame (prin bizotare), până în locul în care limitele interioare s-au unit, oferind o secțiune relativ triunghiulară piesei - păstrând o nervură mediană, care imită un detaliu anatomic al unui canin de urs - iar din acest punct s-a mers pe o direcție curbă, spre stânga, evoluând cu un aspect relativ rotunjit în secțiune (fig. 9). Trasele șlefuirii, prin abraziune, mai evidente, sunt vizibile chiar

Fig. 9. Operațiunea de șlefuire a părții interioare și inferioare a pandantivului.

Urmele de șlefuire cu rezultatul unei nervuri (săgeata neagră) și trasele de confectionare și/sau utilizare (săgețile albe).

și în urma lustruirii fine, la finalul procesului de confectionare și/sau a utilizării, prin purtare (fig. 9). Vârful inferior al piesei nu este unul extrem de ascuțit, scopul nefiind obținerea unui obiect care să înțepe sau să zgârie, ci mai degrabă

să reproducă, cât mai fidel cu putință, un canin de urs, mai uzat, având secțiunea prin profil către capăt cât mai mult spre forma unui cerc.

În fine, spre capătul lanțului operator putem identifica fina lustruire a muchiilor și a suprafețelor, respectiv maniera de realizare a perforației, în zona superioară centrală, prin utilizarea unui vârf ascuțit (burin?), cel mai probabil din silex sau obsidian, fiind aplicate perforațiile prin răsucire deopotrivă pornind din ambele părți, rezultând o gaură cu o morfologie specifică, cu marginile mai largi și mijlocul mai îngust, ce aduce cu o clepsidră (fig. 10-11).

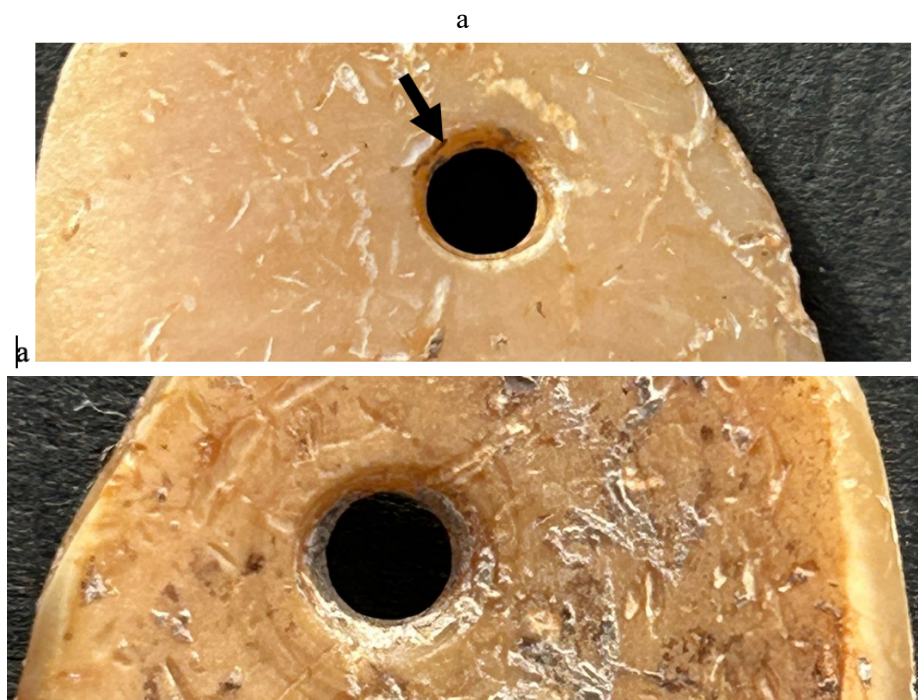

Fig. 10. Perforația transversală. Fața exterioară (a), fața interioară (b).

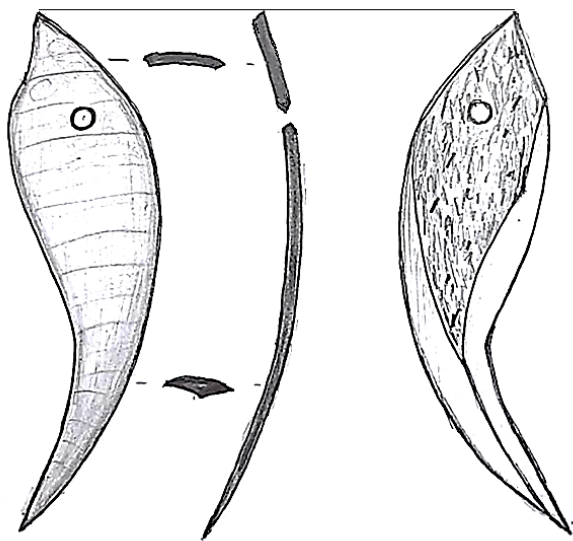

Fig. 11. Pandantivul din defensă de mistreț. Față, profil, spate și secțiunile transversale

În tot cuprinsul Preistoriei, ca de altfel și în Antichitate, Evum Mediu, Epoca Modernă și chiar în contemporaneitate, colții canini ai (defensele) de porc mistreț au reprezentat un trofeu deosebit dar și un material de o duritate excepțională, din care au fost realizate arme sau elemente de arme, elemente de echipament (armură de protecție), trofee ce au ținut loc de simboluri de prestigiu. Să amintim doar faptul că în lumea epocii bronzului minoic și mai ales micenian au fost documentate coifuri realizate din colți de mistreț⁸, ca element de maximă rezistență. Pentru epoca bronzului putem vorbi despre o integrare a defenselor de mistreț, prin proprietatea durității și elasticității lor remarcabile, într-un sistem defensiv real, nu același lucru îl putem atribui epocii neolitice, când semnificațiile pieselor din acest material par a fi mai degrabă legate de alte sfere, simbolice, cum ar fi acelea de protecție magică, statut, gest ritual.

Firește, o primă și principală întrebare care derivă din nevoia de înțelegere a semnificației prezenței acestui tip de artefact în inventarul material al unei locuințe neolitice, este acela care face trimitere la materialul din care este

⁸ Sub forma plăcuțelor de defense de mistreț, cusute pe o bază de piele sau textilă. În *Iliada*, Homer descrie coiful lui Meriones, alături de alte elite războinice miceniene, realizat din plăcuțe din defense de mistreț: „Lui Odiseu îi dăruie Meriones arcul, tolba și sabia și fruntea i-o înceinge cu un coif făurit din piele de bou, ce pe-dinăuntru este bine lucrat din curele-mpletite, împodobit pe afară cu colți albi de mistreț, colți ce-s mulți la număr și frumos rânduiți. Coiful e înfundat în mijloc cu păslă” Homer, *Iliada*, tr. Radu Hâncu (București: Ed. Mondero, 1999), 254.

confeccionat, respectiv la morfologia dorită și obținută de artizan. Spunem dorită și obținută, deoarece pornim de la premisa că forma finală a piesei nu este nicidecum produsul hazardului, artizanul fiind extrem de bine familiarizat cu acest tip de artefacte (colții canini de urs), astfel că rezultatul este unul foarte bine proiectat și realizat. Altfel spus, artizanul avea experiență în domeniu și abilități tehnice și estetice remarcabile. Fie doar și prin analiza tehnicilor utilizate, a tipurilor de materiale de lucru, a observării micilor detalii rezultate în urma confeccionării piesei, reiese o excelentă cunoaștere a proporțiilor, a echilibrului, a proprietăților materiei prelucrate. Produsul finit aparține unei categorii speciale, cu o destinație la fel de specială. Dar care ar putea fi aceasta? Ce semnificație ar avea un pandantiv perforat din defensă de mistreț, prelucrat sub forma unui canin de urs, în cadrul unei comunități neolitice.

Se cunoaște faptul că primele atestări ale unor amulete de tip pandantiv, realizate din canini de *Ursus Speleus* există încă din Paleoliticul superior, fiind asociate unor credințe și ritualuri ale vânătorilor din perioada Pleistocenului final. Purtarea unui canin al unuia dintre cele mai redutabile carnasier al epocilor glaciare este asociată credințelor în domeniul sacralui. Colții de urs perforați și purtați ca pandantiv de către vânătorii paleolitici aveau o semnificație complexă, situată la intersecția dintre ritual, identitate, magie și cosmologie. Interpretarea lor nu se reduce la podoabă, ci ține de un limbaj simbolic profund, specific societăților de vânători-culegători.

Caninul este arma principală a prădătorului, cea care concentrează ideea de agresivitate, putere, dominație, eficiență. Prin purtare, funcționează ca transfer simbolic al forței, asigurând succesul la vânătoare, protecția și chiar supraviețuirea. Ca atare, are o funcție profund apotropaică, magică, sacră. Perforarea caninului în sine, devine un act încărcat de sacralitate, deoarece prin el se realizează un transfer de identitate, iar prin purtarea sa el oferă un transfer de identitate. Ca atare, purtarea acestuia devine un apanaj al liderilor vânători, dar și persoane care prin transferul de identitate, pot să-și asume o relație periculoasă și sacră cu ursul, cu care comunică în lumea spiritelor – șamanii.

Deși formele de viață spirituală a comunităților neolitice sunt bine cunoscute și ordonate sub forma seturilor de manifestări de tip ritualic asociate agriculturii, creșterii animalelor domestice, cultului Zeiței Mamă, al Taurului, al morților și al altor segmente asociate vieții cotidiene (ca reflectări ale sacralui în lumea profană), este greu să acceptăm ideea dispariției totale a șamanilor și a rolului pe care aceștia îl jucau în cadrul epocii neolitice. Deși prin intermediul documentărilor arheologice este dificilă surprinderea supraviețuirii acestora, ei fiind oricum niște indivizi exteriori sau periferici ai societății și spațiilor locuite, este de presupus că șamanii, sau urmași ai lor care practicau anumite ritualuri fie și golite de conținutul lor inițial, la o imitație a celor autentici.

Despre trecerea de la șaman la preot sau dăinuirea ambelor roluri în cadrul societății neolitice, am mai vorbit cu ocazia publicării unui sceptru din corn de cerb, decorat cu simboluri de factură paleolitică și/sau mezolitică,

descoperit într-o locuință neolitică timpurie (Starcevo-Criș IIIB) descoperită tot la Limba, în sectorul *Bordane*⁹

De ce un talisman care imită un canin de urs din defensă de mistreț? În mediul mezolitic, pe teritoriul nord dunărean apar frecvent pandantive din defense de mistreț¹⁰. Datele realizate pe marginea analizelor arheozoologice ne confirmă faptul că vânătoria mistrețului era prezentă în cadrul comunităților vinciene timpurii (faza A) din zona Banatului dar și de pe Valea Mureșului, de la Tărtăria¹¹.

În cele mai vechi texte, mistrețul este considerat un animal cu calități cu totul excepționale¹², cu nimic mai prejos decât alte fiare redutabile. Curajos, rapid, rezistent și imprevizibil, calități care îl fac un animal redutabil și de admirat. Mistreții, în anumite condiții, se pot angaja în confruntări directe chiar și cu urșii.

Dacă ursul simbolizează puterea latentă, mistrețul este un exponent al forței active.

Ursul este un animal liminal, asociat inițierii, situat între viață și moarte (prin hibernare), între sălbăcie și uman (prin postura sa bipedă, și „fața” antropomorfă), ocupă spații cosmologice privilegiate (peștera), este asociat cu reînnoirea ciclică și lumea de dincolo.

Mistrețul este un animal al agresivității imediate, exclusiv terestru, fără ambiguitate cosmologică, asociat cu: forța brută, violența, fertilitatea masculină, conflictul. Pentru epoca neolitică și acea a bronzului, pandantivul din defensă de mistreț este un marcator identitar, un semn de statut, sau chiar un simbol al virilității și agresivității controlate. Recent, în cadrul sitului neolitic aceramic (PPNA) de la Göbekli Tepe din sud-estul Anatoliei, în cadrul spectaculoaselor

⁹ M-M. Ciută, „Considerații pe marginea funcționalității sceptorului de la Limba-Bordane,” în *Terra Sebus, Acta Musei Sabesiensis*, V (Sebeș, 2013): 11-30.

¹⁰ M. Mărgărit, A. Boroneanț, C. Bonsall, „Stone and Osseous Adornments in the Mesolithic and Early Neolithic of the Iron Gates,” în *Open Archaeology*, 7 (2021): 779–797.

¹¹ G. El Susi, *Vânători, pescari și crescători de animale în Banatul mileniilor VI î.CH - I d.CH*. (Timișoara: Ed. Mirton, 1996). G. El Susi, „New Data on Livestock and Hunting in the Settlement Vinča A3-B1 (Level IIB) at Miercurea Sibiului-Petriș, Sibiu County,” *Acta Terrae Septemcastrensis*, XI (2012): 33-56.

D. Malaxa, L. Bejenaru, S. Stanc, „Evaluation of animal resources used in Neolithic settlements of Vinča Culture: Archaeozoological Review,” în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, s. Biologie animală*, 64 (2018-2020): 47-62.

¹² În *Iliada*, Homer spune că „Asemenea leilor dornici de carne crudă ori asemenea mistrețului cu puteri neînvins. Hera se oprește, luând chipul lui Stentor cu-glasul-de-aramă, ce singur răsună ca strigătele puternice a cincizeci de bărbați, (778) iar ulterior îl asemuie pe eroicul Hector cu același mistreț. Homer, *Iliada*, tr. Radu Hâncu, Ed. Mondero, București, 1999.

construcții circulare pe piloni în formă de „T”, apare frecvent motivul mistrețului, sub forma de statui sau în basoreliefuli¹³, dovedind faptul că acest animal avea o semnificație cu totul specială pentru primele comunități de cultivatori-culegători și crescători de animale.

Din perspectiva funcției sociale și ideologice accentuate se observă o trecere de la magie relațională la reprezentare simbolică socială. În neolitic colții de urs dispar treptat - consecința a reducerii numărului de urși, a contactelor conflictuale om-urs, a irelevanței vânătorii acestor animale în economia comunităților neolitice – astfel că defenselor de mistreț le revine rolul de substitut simbolic. Astfel apar imitațiile, prelucrările elaborate și poate chiar reinterpretări formale (ex. imitarea caninului de urs)

În concluzie, mistrețul preia o moștenire simbolică paleolitică, adaptată unui nou sistem economic și social. Pandantivul perforat realizat din defensă de mistreț, dar intenționat modelat după forma unui canin de urs, poate fi interpretat ca o punte simbolică între două cosmologii

o formă de memorie culturală sau o încercare de a reactualiza un imaginar paleolitic într-un context neolitic. Prin urmare, această piesă nu este doar un ornament, ci un obiect de negociere simbolică între forța arhaică (urs) și agresivitatea socializată (mistreț).

Prezența pandantivelor din dinți de animale sălbatice este o realitate în cadrul comunităților neolitice din nordul și centrul Europei, adică acolo unde vânătoarea continuă să dețină o poziție foarte importantă în viața cotidiană a comunităților¹⁴.

¹³ <https://www.dainst.org/newsroom/life-size-statue-of-a-wild-boar-found-in-special-building-d-of-goebekli-tepe/181>.

¹⁴ G. Osipowicz, G. Piličiauskienė, J. Orłowska, G. Piličiauskas, „An occasional ornament, part of clothes or just a gift for ancestors? The results of traceological studies of teeth pendants from the Subneolithic sites in Šventoji, Lithuania,” in [Journal of Archaeological Science: Reports](#) *Journal of Archaeological Science: Reports*, 29 (2020): 1-14, E. Kashina, A. Macăne, „Wild boar tusk adornments and tools from the Neolithic hunter-gatherer sites in the Volga-Oka interfluvium (Central Russia),” in *Beauty and the eye of the beholder: personal adornments across the millennia*, ed. Monica Mărgărit and Adina Boroneanț (Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2020), 151-162; S. Vitezović, D. Antonović, „Jewellery from osseous and lithic raw materials in the Vinča culture,” in Mărgărit și Boroneanț, *Beauty and the eye of the beholder: personal adornments across the millennia*, ed. Monica Mărgărit and Adina Boroneanț. Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020, p. 87-100; P. Zidarov, „White fangs of the south: canid tooth pendants in Thrace, Macedonia and Western Anatolia during the Early Bronze Age,” in Mărgărit și Boroneanț, *Beauty and the eye of the beholder: personal adornments across the millennia*, ed. Monica Mărgărit and Adina Boroneanț. Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020, p. 163-184; S. Vitezović, „Craft Production in the Vinča Culture: Viewpoint from Osseous Industries,” in *Artisans Rule: Product Standardization and Craft Specialization in Prehistoric Society*, ed. I. Miloglav and J. Vuković (Cambridge Scholars Publishing, 2018), 65-88; M. Mărgărit, A. Boroneanț, A. Bălășescu, *Industria materiilor dure*

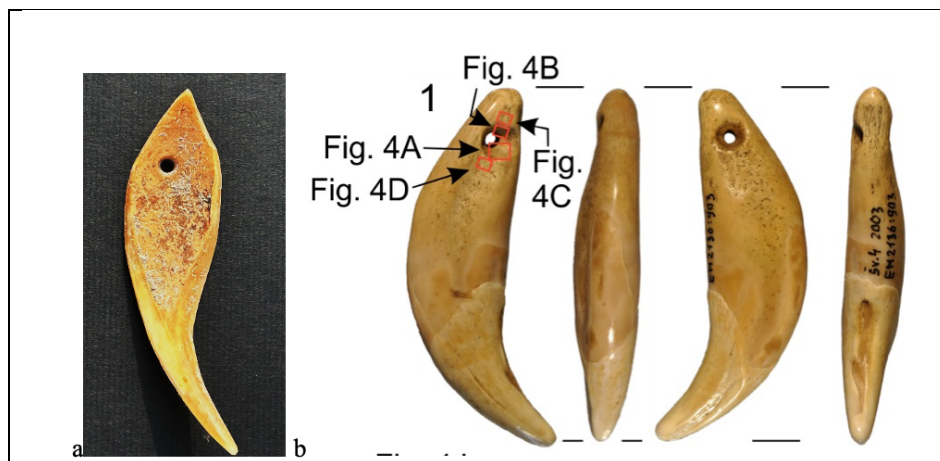

Fig. 12. Comparație morfologică și de dimensiune între pandantivul de la Limba (a) și un canin de urs, la aceeași scară¹⁵

Parafrazând titlul unui articol citat mai sus: poate fi pandantivul de la Limba un ornament ocazional, o piesă de îmbrăcăminte sau doar un dar pentru strămoși? Una din concluzii este aceea că piesa merită o aprofundată abordare traseologică, ce va oferi, fără nici o îndoială, noi perspective privind modul de confecționare și funcționalitatea ei în neolitic.

Studiile trasologice, de uzură, realizate asupra pandantivelor confecționate din dinți de animale, provenite din situl de la Limba, a căror prezentare debutează cu acest articol, sunt fără îndoială dificile. Urmele de uzură formate pe artefacte de acest tip sunt foarte specifice, fiind determinate de numeroși factori și, în plus, sunt concentrate în zona perforațiilor, care sunt inaccesibile sau greu accesibile pentru investigațiile microscopice. Cu toate acestea, prin dimensiunea sa și prin contextul arheologic, piesele de la Limba-Oarda de Jos reprezintă fără îndoială o sursă arheologică deosebit de importantă pentru cercetarea semnificației acestor obiecte pentru comunitățile din Holocenul timpuriu, nu doar în regiunea transilvană, ci și la scara întregii Europe.

Studiul bibliografiei de specialitate ne-a permis să constatăm că piese relativ similare, realizate în aceeași tehnică și tot din defense de mistreț, sunt

animale din așezarea de la Drăgușeni-Ostrov (jud. Botoșani) (Cetatea de Scaun, 2022); M. Mărgărit, A. Boroneanț, C. Bonsall, „Stone and Osseous Adornments in the Mesolithic and Early Neolithic of the Iron Gates,” in *Open Archaeology*, 7 (2021): 779–797.

¹⁵ G. Osipowicz, G. Piličiauskienė, J. Orłowska, G. Piličiauskas, *An occasional ornament, part of clothes or just a gift for ancestors? The results of traceological studies of teeth pendants from the Subneolithic sites in Šventoji, Lithuania*, Fig. 2/1, p. 3.

specifice, deși destul de rare, mediului mezolitic și neolitic din Europa Occidentală (Franța, Elveția, Germania¹⁶), însă acolo, consecință a morfologiei lor diferite, ele au fost interpretate inițial ca reprezentări antropomorfe ale unor figurine feminine, specifice tradițiilor paleolitice Magdaleniene ale comunităților de vânători și pescari, însă analizele recente efectuate asupra lor au dovedit că ele sunt mult mai recente, aparținând Holocenului, fiind utilizate, probabil, ca unelte de răzuire¹⁷.

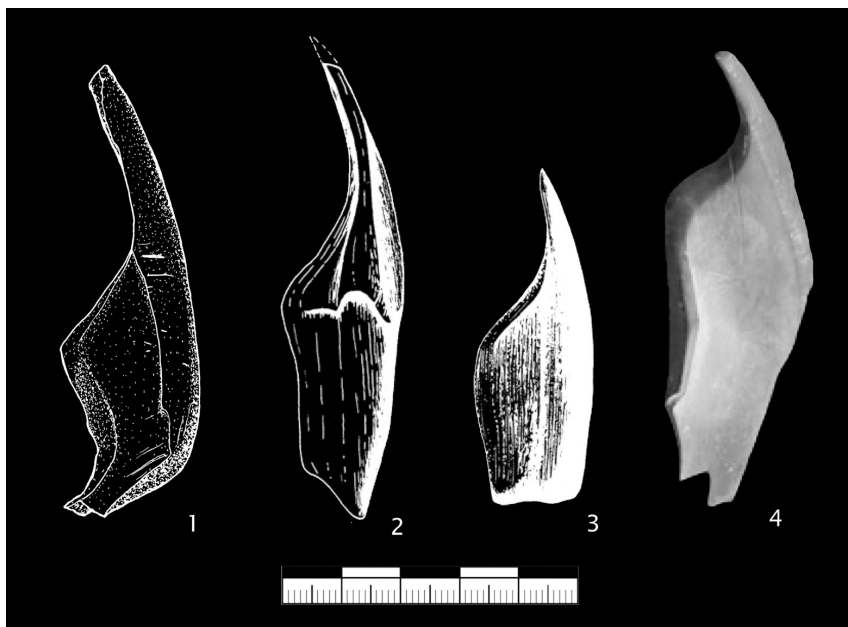

Fig. 13. Artefacte din defense de mistreț cu muchii șlefuite oblic (bizoturi) bilaterale convex-concave și muchii ascuțite descoperite la Vogelherd (1); situri mezolitice din Franța (2-4) (după N.J. Conrad et alii 2022, Fig. 5).

Începând cu perioada mezolitică și continuând în neolitic, colții de mistreț sunt bine documentați în contexte arheologice din sud-vestul Germaniei și din regiunile învecinate. Studiile funcționale preliminare sugerează că aceste artefacte ar fi putut fi utilizate în activități de răzuire, ipoteză susținută de urmele

¹⁶ N.J. Conard, B. Schürch, F. Haack, S. Wolf, „On the Status of the Boar Tooth Artifact from the Backdirt of Vogelherd,” *Mitteilungen der Gesellschaft für Urgeschichte*, 31 (2022): 87-105, <https://doi.org/10.51315/mgfu.2022.31005>.

¹⁷ De altfel, prima dată ele chiar au fost atribuite depunerilor paleolitice, ulterior fiind corectată interpretarea apartenenței lor culturale și stratigrafice, colții de mistreț lipsind de altfel cu desăvârșire din depunerile Magdaleniene din Germania și Elveția - N.J. Conard, B. Schürch, F. Haack, S. Wolf, *On the Status of the Boar Tooth Artifact from the Backdirt of Vogelherd*.

de uzură asociate. Cu toate acestea, sunt necesare cercetări suplimentare pentru a determina cu mai multă precizie funcția exactă a acestor obiecte.

O gamă largă de piese realizate din dinți de mistreț a fost, de asemenea, descrisă pentru neoliticul din sud-vestul Germaniei. Uneltele confecționate din acest material folosesc frecvent zona de tranziție dintre smalț și dentină ca muchie activă, în mod similar cu ceea ce am descris pentru artefactul de la Limba, respectiv referitor la muchiile laterale ascuțite și tăioase din partea inferioară. În plus, tot în arealele invocate (Germania, Franța, Elveția etc.) colții de mistreț au fost adesea utilizați și ca materie primă pentru realizarea podoabelor.

În ultimă instanță, analiza morfologică, traseologică și tehnologică a pandantivului perforat realizat dintr-o defensă de mistreț, descoperit la Limba-Oarda de Jos, într-un complex aparținând fazei timpurii a culturii Vinča, completată cu raportările comparative cu piese similare din siturile neolitice din Europa Centrală și de Vest, ne face să considerăm că ne aflăm în fața unui artefact cu multiple și complexe conotații, care își au originea cel mai probabil în manifestările magico-sacrale ale comunităților de vânători-pescari-culegători paleolitici și mezolitici, care s-au conservat o lungă perioadă de timp, prin reinterpretări sau imitație, făcând trimitere la gesturi și conotații de tip apotropaic, de prestigiu, ce poate fi interpretat ca o amuletă.

Valențele estetice remarcabile fac ca piesa să fie una cu adevărat spectaculoasă, iar sugerarea destul de evidentă a reproducerii unui canin de urs, ne fac să ne întrebăm dacă prezența sa într-o comunitate de agricultori și crescători de animale nu poate fi interpretată, din perspectiva psiho-culturală, ca o nostalgie a vechilor vremuri ale veșnicilor vânători care au înfruntat marile pericole ale naturii, ursul fiind trofeul cel mai reprezentativ al lor.